



Restruktūrizavimo poveikis regionams ir jo padarinių valdymo metodai

Santrauka

Įvadas

Nors restruktūrizavimas ir struktūriniai pokyčiai vis dažniau pripažįstami kaip neatsiejama ekonominės plėtros dalis ir nors jiems skiriamas dėmesys formuojant politiką Europos ir valstybių narių lygmeniu, regioniniai šio klausimo aspektai svarstomi retai. Vis dėlto dauguma didelio masto restruktūrizavimų paveikia regionus ir tas užimtumo sritis, kur vykdomas restruktūrizavimas. Konkrečios informacijos apie restruktūrizavimo poveikį regionams ir apie metodus, padedančius spręsti potencialaus restruktūrizavimo poveikio vietos ekonomikai, darbo rinkai ir visuomenei klausimus, yra maži.

Šioje ataskaitoje siekiama panaikinti šią žinių spragą. Remiantis antrinių duomenų analize, literatūros apžvalga ir penkiais išsamiais socialiniais tyrimais, ataskaitoje apibrėžiamas ir aptariamas didelio masto restruktūrizavimo poveikis už restruktūrizuojamos įmonės ribų. Be to, ataskaitoje siekiama pateikti į darbo rinkų palaikymą ir tobulinimą orientuoto gero regioninio valdymo sėkmės pavyzdžių įgyvendinimus svarbų restruktūrizavimą.

Politinės aplinkybės

Visoje Europoje politikos rengėjai pripažįsta, kad regionams restruktūrizavimo poveikis gali būti stiprus, ir kad būtini regioniniai pokyčių numatymo ir valdymo metodai. Pasaulio ekonomikos ir finansų krizė aiškiai parodė, kad nuosmukis regionus paveikė nevienodai, ir daroma prielaida, kad tokia padėtis turės įtakos struktūriniais procesams ir vidutinės trukmės bei ilgalaikės perspektyvos konkurencumui.

Jau keletą metų Europos Komisija ir kai kurių valstybių narių vyriausybės skatina daugiašalius vietos ekonominės ir užimtumo plėtros metodus. Dažniausiai tai susiję su strateginiu požiūriu, kuris remiasi išankstiniu veikimu. Tuo tarpu bendros regioninės iniciatyvos, kuriomis būtų siekiama spręsti restruktūrizavimo valdymo ir jo poveikio klausimus, politikos darbotvarkėje nėra vertinamos kaip prioritetinės.

Pagrindinės išvados

Krizės ir pokriziniu laikotarpiu (2008–2013) visoje ES radosi didelių skirtumų, susijusių su darbo rinkų veikla; daugumą tų skirtumų lėmė ne regioninio, o nacionalinio lygmens veiksniai.

Remiantis Europos restruktūrizacijos stebėjimo centro restruktūrizavimo duomenimis (2002–2013), intensyviausiai didelio masto restruktūrizavimas buvo vykdomas Rytų ir Vidurio Europos valstybėse narėse, ypač Čekijoje, Lenkijoje, Rumunijoje ir Slovakijoje. Šiose šalyse bendras didelio masto restruktūrizavimo rezultatas buvo teigiamas, nes šios šalys pasinaudojo esama plačia pramonės infrastruktūra ir gamybinės veiklos perkėlimu iš Vakarų Europos, kur darbo jėgos sąnaudos didesnės.

Nors galiausiai pagrindinis struktūrinis pokytis visose ES valstybėse narėse ir regionuose yra perėjimas prie paslaugų, per palyginti trumpą krizės ir pokrizinį laikotarpį pagrindiniai veiksniai, lėmę skirtingus nacionalinių ir regionų darbo rinkų veiklos rezultatus, daugiausia buvo cikliški procesai konkrečiuose sektoriuose (pirmiausia statybos, taip pat mažmeninės prekybos). Regionų, kuriuose užimtumas pagal sektorius nuo krizės laikotarpio pasikeitė labiausiai, paprastai esama tose šalyse, kuriose sprogus nekilnojamojo turto burbului buvo prarasta daugiau kaip pusė statybų sektoriaus darbo vietų, pvz., Airijoje ir Ispanijoje.

Atliktų socialinių tyrimų duomenimis, regionų ir vietos subjektai sugebėjo parengti priemonių rinkinius, padėjusius sušvelninti restruktūrizavimo poveikį regionų ekonomikai ir darbo rinkai. Apskritai regioniniai metodai yra intervencinių veiksmų, vykdomų skirtingomis strateginėmis kryptimis įvairiose politikos srityse, derinys; todėl atskirų priemonių turinys ir tikslinės grupės skiriasi. Dažniausiai tai visapusiškos neatidėliotinos arba trumpalaikės į tiesioginį poveikį orientuotos priemonės

ir strateginės arba ilgalaikės priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti ilgalaikį regionų ekonomikos tvarumą ir konkurencingumą.

Atrodo, kad trumpalaikės priemonės daugiau skirtos darbuotojams ir darbo rinkai; pavyzdžiui, darbo paieškos, laikino darbuotojų perkėlimo į kitas regiono bendroves, stažuotių, viešųjų darbų ir užimtumo subsidijų rėmimui. Ilgalaikės priemonės yra nukreiptos į verslą ir ekonomiką – regionų augimo potencialo nustatymą, verslumo šiose srityse skatinimą, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros, taip pat inovacijų rėmimą.

Šios iniciatyvos yra rengiamos ir įgyvendinamos pagal daugiašalį metodą. Nacionalinėms vyriausybėms dažnai tenka strateginis vaidmuo – jos rengia ir koordinuoja veiksmus, taip pat užtikrina finansavimą. Regionų ir vietos subjektai (vyriausybė, valstybinė užimtumo tarnyba, socialiniai partneriai, restruktūrizuojama bendrovė ir paslaugų teikėjai) yra labiau orientuoti į einamųjų klausimų sprendimą ir įgyvendina konkrečioms tikslinėms grupėms skirtas priemones.

Socialinių tyrimų duomenimis, užimtumo srityje darbo vietų faktiškai prarasta gerokai mažiau nei jų buvo atsisakyta pertvarkant bendroves, nes atleisti darbuotojai įsidarbino pas kitus darbdavius, ėmėsi savarankiško darbo ar anksčiau išėjo į pensiją.

Ekonominiu požiūriu poveikis regionams atrodo tuo didesnis, kuo artimesni verslo santykiai ir kuo mažiau diversifikuota regiono ekonomika. Tačiau bet koks restruktūrizavimas daro didelę įtaką restruktūrizuojamų bendrovių tiekėjams, visų pirma mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MV), kurioms tenka ieškoti kitų verslo galimybių arba prisiimti restruktūrizavimo padarinius (pvz., sutikti mažinti sąnaudas, patenkinti išankstinio finansavimo poreikius arba pakoreguoti pristatomų siuntų dydį).

Išvadą apie poveikį regiono visuomenei yra sunku padaryti iš vieno restruktūrizavimo atvejo, tačiau, remiantis abiem socialiniais tyrimais, atliktais įgyvendinant šį projektą, ir turima literatūra, manoma, jog užimtumo srityje galima socialinė poliarizacija.

Apibrėžti tokie regioninių metodų sėkmę lemiantys veiksniai:

- atvirumas pokyčiams net tik restruktūrizavimo, bet ir institucinės aplinkos bei politikos strategijų srityje;
- visų susijusių regioninių ir vietos suinteresuotųjų šalių įsipareigojimas ir aktyvus dalyvavimas;
- integruotas strateginis metodas, apimantis įvairias politikos sritis, kryptis ir tikslines grupes, ir greitas bei veiksmingas įgyvendinimas (įskaitant koordinavimą);
- tvarus finansavimas;
- informuotumas apie procesus už regiono ribų.

Politikos orientyrai

- Iš anksto parengtas regioninių subjektų bendradarbiavimas prisideda prie regioninių metodų restruktūrizavimui spręsti sėkmės. Tai gali būti skatinama palaikant bendrą regioninę atmosferą, kurią padeda formuoti bendra vizija, tinklų kūrimas ir mainai.
- Norint taikyti integruotą strateginį požiūrį, būtinas aktyvus ir koordinuotas daugelio šalių dalyvavimas, taip pat būtina apsvaistyti ilgalaikes ir trumpalaikes konkrečioms regiono ypatybėms pritaikytas priemones ir aptarti įvairias politikos sritis ir tikslines grupes.
- Kadangi veiksmai nėra pakankamai veiksmingi, jei jų imamasi pavėluotai, turėtų būti sukurta regioninių procesų nenutrūkstamos stebėsenos sistema. Be to, regionų lygmens subjektai turėtų būti pakankamai savarankiški ir būti kompetentingi priimti sprendimus.
- Siekiant užtikrinti tvarų finansavimą, turėtų būti pasitelkiami įvairūs šaltiniai, o sistemiskai atliekant vertinimus turėtų būti nuolat vertinamas investuotų lėšų panaudojimo veiksmingumas.
- Kadangi apskritai darni ekonomikos ir darbo rinkos struktūra gali padėti sušvelninti didelio masto restruktūrizavimo poveikį, būtina derinti regioninę specializaciją ir diversifikaciją. Reikia įvertinti konkrečią MV į ir subjektų, kurių padėtis darbo rinkoje yra nepalanki, padėtį.

Papildoma informacija

Visa ataskaita „Effects of restructuring at regional level and approaches to dealing with the consequences“ („Restruktūrizavimo poveikis regionams ir jo padarinių valdymo metodai“) skelbiama adresu <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1441.htm>.

Norėdami gauti daugiau informacijos, susisiekite su mokslinių tyrimų pareigūne Irene Mandl e. paštu ima@eurofound.europa.eu.